

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Dominika MUSZELY: *Transformace forem kriminality od roku 1989 do současnosti očima policistů*. Praha: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2023. 89 s.

Kolega Muszela předkládá k obhajobě diplomovou práci, která si klade za cíl zmapovat proměnu různých forem kriminality po roce 1989 prostřednictvím aktérské reflexe pěti – dosud stále sloužících – policistů (či lépe kriminalistů) z různých (pražských) útvarů Policie České republiky (PČR). Text se tím řadí k množství dalších absolventských prací, které usilují o mikrohistorický příspěvek k dějinám silových složek samostatného českého státu, ale v mnoha ohledech také reagují na aktuální módní popkulturní vlnu vycházející z reprezentací „polistopadového zločinu v divokých 90. letech“ (zejména v diskurzu televizní a filmové tvorby). Z pohledu společenských a humanitních věd se bezpochyby jedná o velmi zajímavé interdisciplinární téma, které skýtá obrovský potenciál, o čemž svědčí řada obdobných zahraničních výzkumů (zejména ze zámoří). Již na tomto místě je však třeba konstatovat, že ambiciózních cílů, jež si autor v úvodu stanovil, se mu bohužel nepodařilo dosáhnout. Na následujících stránkách se pokusím vysvětlit proč.

Ačkoliv práce má po formální stránce logickou strukturu, způsob jejího zpracování nepovažuji za příliš šťastný. Především postrádám propracovanou metodologickou část, v níž by autor srozumitelně reflektoval terénní výzkum a svou pozicionalitu v něm. Z textu na mnoha místech vyplývá, že autor je v podstatě tak trochu sám insiderem – policista v rodině, který je navíc i *gate keeperem*; v době psaní autor sám uchazečem o místo u policie (?) –, problém badatelské reflexivity nicméně nikde explicitně neřeší (jakkoliv je zřejmé, že z ní v mnoha ohledech dále těží – viz např. názor na povahu dětí policistů apod.). V práci je taktéž uvedeno, že pro větší transparentnost výzkumu jsou přepisy rozhovorů součástí příloh, které však v SISu nenalezneme. Záměr uveřejnit transkripty je navíc v rozporu s anonymizací (či spíše pseudoanonymizací narátorů), která je taktéž sporná (na základě osobních údajů z biogramů by bylo možné většinu pamětníků bez větších obtíží ztotožnit). Autor si navíc mnohdy protiřečí – např. nejprve deklaruje, že vybírá respondenty, kteří nemají zkušenosti s policejní profesí před rokem 1989, aby následně uvedl, že jeden z respondentů nastoupil k policii již v roce 1985. Z demografického hlediska není vůbec akcentováno, že se jedná výlučně o pražské policisty, přičemž situace v metropoli je nepochybně odlišná od poměrů v jiných regionech. Stejně tak je opomenut fakt, že narátoři reprezentují v podstatě elitní policisty (kriminalisty) nikoliv řadové „pochůzkáře“ (diplomant však dále pracuje s prestiží PČR jako celku). Historický kontext se (pro mě nelogicky) věnuje organizačnímu vývoji policejního sboru nikoliv vývoji různých forem kriminality, které mají být skutečným těžištěm práce.

Hlavním kamenem úrazu je však samotné pojetí práce, resp. absence promyšleného teoretického rámce, který by autorovi umožnil dostat se „pod povrch“ získaných narativů (ačkoliv je hned v úvodu zmiňován koncept „policejní kultury“, který budí jistou naději v teoretické rovině, v textu s ním bohužel není nijak dále pracováno). Naopak, zcela jasně

dominuje pozitivistický přístup k výzkumu, a to nejen ve fázi sběru dat, ale především v rovině následné analýzy a (převážně absentující) „interpretace“. V důsledku toho autor v podstatě pouze předkládá čtenáři/čtenářce získané informace, které na závěr každé kapitoly vždy doplňuje vlastním komentářem. Toto schéma je aplikováno v rámci celé práce – tj. nejprve jsou citovány či parafrázovány narativy od všech respondentů (v pořadí 1–5), poté následuje shrnující (či vložená explanační) pasáž (případně diskurs, viz např. manželé Stodolovi) a konečně osobní názor autora, který je však mnohdy spíše moralizující „dojmologii“, než snahou o „objektivní“ (či promyšlený) pohled na základě komparace primárních a sekundárních pramenů. Převažuje navíc víceméně pozitivní reprezentace polistopadové PČR a jejího vývoje, což je dáno jistou nekritičností autora k získaným narativům. Jako korektiv se přitom nabízela možnost uskutečnit rozhovory také s policisty/policistkami, kteří od sboru z různých důvodů po roce 1989 odešli na vlastní žádost. Jejich reflexe by nepochybně nabídla trochu jiný pohled na zkoumané téma.

Dalším problémem je přílišný důraz na prezéntismus. Autor totiž neustále vše vztahuje k současnosti, která tím pádem v textu zcela dominuje. Do značné míry je to nepochybně způsobeno pozicí autora, který v době psaní (zřejmě?) prochází přijímacím řízením u PČR. Časová osa výkladu se tak v důsledku toho slévá v monolit více než 30 let polistopadového vývoje, který je stavěn do opozice k současnosti. Proměnlivý vývoj v rámci jednotlivých dekád jako by z pohledu autora neexistoval – vše je redukováno do premisy: „v roce 1989 byly takové a takové formy kriminality a ty se postupně vyvinuly do současného stavu, protože...“. Tímto přístupem je však zcela opomenuto, že česká společnost, obdobně jako kriminalita v ní, se nevyvíjela graduálně ve formě nějakého exponenciálního růstu, nýbrž spíše ve zlomech/diskontinuitách – tzn. 90., 00. či 10. léta byly ovlivněny specifickými podmínkami v různých oblastech (ekonomika, domácí a zahraniční politika, technologie, kultura, medicína atd.), které v různých okamžicích umožnily odlišný vývoj té či oné formy kriminality.

Pokud by se autor soustředil na jednotlivé respondenty a jejich specializaci (např. násilné trestné činy, protidrogová centrála, hospodářská kriminalita apod.) místo toho, aby všem pokládal stejnou sadu otázek, mohl získat pestrou a cennou mozaiku vývoje v diametrálně odlišných způsobech policejního vyšetřování. Místo toho však (policejní „hantýrkou“) shromáždil „získané poznatky“ z „řízených“ (tj. polostrukturovaných?) rozhovorů, které ve výsledku působí do určité míry obecně až vágně. Tento disbalanc přitom bylo možné (alespoň zčásti) řešit zapojením většího množství sekundárních pramenů. Typickým příkladem mohou být dobové statistiky, které jsou veřejně dostupné na internetu. Autor bohužel zpravidla – v důsledku již zmiňovaného „monolitního pojetí“ – nepracuje s časovými řadami kvantitativních údajů ale pro ilustraci obvykle využívá jen dvě statistiky (první z období krátce po roce 1989 a druhou z nedávné doby, což vytváří iluzi, že body A a B lze spojit prostou přímkou).

Celkově je tedy pro mě práce spíše zklamáním. Autor sice na první pohled uvádí úctyhodný výčet literatury a pramenů (velkou část věnuje – možná zbytečně – také jejich představení), při bližším zkoumání však s těmito tituly ve výkladu prakticky nepracuje nebo je

využívá pouze pro ilustraci (často obecně známých faktů). Překvapivě málo se pak bohužel dozvídáme o profesní identitě aktérů a samotné policejní práci – tj. proměně postupů, které využívají operativci/vyšetřovatelé v terénu (např. otázka rostoucí míry byrokracie, způsoby komunikace se soudci/státními zástupci, vztah ke zbráním, proměna profilu pachatelů apod.). Za zdařilou výjimku v této souvislosti považuji podkapitulu věnovanou reflexi používání moderních technologií (s. 70). Ve výsledku však text s mikrohistorickým potenciálem převážně sklouzává do obecného glosování (byť poučených aktérů) o makrospolečenských změnách.

Osobní komentáře autora mi pak na mnoha místech přijdou pro účely výzkumu spíše nevhodné (např. názory na substituci drog, které jsou v protikladu k výzkumům adiktologů), někdy úsměvné (např. „verbování“ policistů do organizovaného zločinu v posilovnách), ale ve většině případů především „neproblematické“. Z textu je tak zřejmá především nekritičnost či obava pustit se do otevřené konfrontace s narátory v interpretační rovině (např. nemůže být negativní pohled na zahraniční spolupráci – až ironické opovrhování Interpolem/Europolem – způsoben také jazykovou a kulturní bariérou respondentů, případně „závistí“ vůči lépe placeným zahraničním kolegům?; není neustále se opakující obava z přílivu migrantů/bývalých ukrajinských vojáků způsobena kulturním etnocentrismem respondentů - případně obdobná situace v 90. letech v kontextu války v Jugoslávii?). V tomto ohledu také postrádám hlubší osobnostní charakteristiky pamětníků (resp. dílčí informace z jejich životních příběhů), které by pomohly čtenářům/čtenářkám lépe pochopit jejich motivace, narativní vzorce, legitimizační strategie a způsoby argumentace (např. míra „vlastenectví“ či nacionalismu v řadách policejního sboru jako – do určité míry nutný – předpoklad výkonu policejní profese?).

Po formální stránce práce trpí typickými nešvary v podobě nevhodně zvolené stylistiky (časté užívání „patriotických“ přivlastňovacích zájmen typu „naše společnost, naše země“ apod.), gramatických chyb (interpunkce, pravidla pro psaní předpon) a především chybějících slov či nedokončených vět. Nestandardní je také (minimálně pro studenta oboru orální historie – soudobé dějiny) způsob odkazování na rozhovory. Podobně je třeba klást větší důraz na rozlišování relevantnosti a validity citovaných zdrojů (např. uvádění webových stránek typu „financeproradost“ apod. – v době Wikipedie do akademického textu prostě nepatří). Obecně by pak práci prospělo, pokud by si ji autor před odevzdáním ještě jednou v klidu přečetl.

I přes výše uvedené výhrady nicméně předkládaný text po obsahové i formální stránce splňuje minimální požadavky kladené na závěrečnou kvalifikační práci magisterského stupně. Autor prokázal, že je schopen samostatně provést rešerši dostupné literatury k tématu, zrealizovat orálně-historický terénní výzkum a následně získané informace analyzovat a zasadit do příslušného kontextu. Diplomovou práci kolegy Dominika Muszely proto **doporučuji k obhajobě a navrhuji její hodnocení známkou 3 („dobře“)**.